

UDK 929Einspieler A.:37:050(497.4)

1.04 Strokovni članek

Prejeto: 28. 2. 2013

Tatjana Hojan*

Andrej Einspieler (1813–1888) v slovenskih pedagoških glasilih

Andrej Einspieler (1813–1888) in the Slovenian pedagogical press

Izvleček

Andrej Einspieler (r. 1813 v Svečah v Rožu, u. 1888 v Celovcu) je bil politik in narodno-prosvetni delavec, duhovnik in profesor. V prispevku so obravnavani podatki o Andreju Einspielerju v naših pedagoških časopisih do njegove smrti leta 1888. Največ so poročali o njegovem uredniškem in literarnem delu, nastopanju v koroškem deželnem zboru in slovesnosti ob petju zlate maše leta 1887. V Učiteljskem tovarišu in Popotniku sta tudi krajša prispevka ob njegovi smrti.

Abstract

Andrej Einspieler (born 1813 in Suetschach im Rosental, died 1888 in Klagenfurt) was a politician and a patriot, a priest and a teacher. The article presents the information about Einspieler found in Slovenian pedagogical newspapers up to his death in 1888. Most reports dealt with his editorial and literary work, his appearances in the Carinthian provincial assembly and the festivities related to his Golden Mass in 1887. The newspapers Učiteljski tovariš and Popotnik also published short articles when he died.

Rojen je bil v Svečah na Koroškem, bil politik in narodnoprosvetni delavec, duhovnik in 30 let katehet in profesor slovenščine na celovski realki. Bil je med ustanovitelji Slovenskega društva v Celovcu in med ustanovitelji Mohorjeve družbe. Bil je poslanec v koroškem deželnem zboru, kjer se je zavzemal za pravice Slovencev. Urejal je številne časopise v slovenščini in nemščini, posebej pa je zanimiv kot urednik prvega slovenskega pedagoškega lista Šolskega prijatelja, ki je začel izhajati leta 1852. Pedagoško glasilo je bil do leta 1855, izhajal pa je kot Slovenski prijatelj do leta 1883. Vanj je Einspieler tudi veliko pisal.

V prispevku so obravnavani podatki o Einspielerju v naših pedagoških časopisih do njegove smrti leta 1888.

Učiteljski tovariš, list za šolo in dom, je začel izhajati leta 1861 mesečno. V obravnavanem obdobju do leta 1888 sta ga urejala učitelja Andrej Praprotnik in Matej Močnik.

* Tatjana Hojan, prof. slov. jezika, bibliotekarska svetovalka SŠM v p., Ljubljana;
e-pošta: tatjana.hojan@gmail.com

Andrej Einspieler (1813–1888). (SŠM, fototeka)

Že v prvem letniku Učiteljskega tovariša je v rubriki Književnost obvestilo o novi reviji v nemščini *Stimmen aus Innerösterreich: Beiträge zu Durchführung der nationalen, religiösen und politischen Gleichberechtigung*. Izhajala bo v Celovcu po šest zvezkov na leto. Urednik bo »naš slavni rodoljub in izverstni pisavec gosp. duh. svetovavec Andrej Einspieler.« Obvestilo se konča: »Tak domač časopis naj podpira, kdor koli more!«¹

Naslednje leto je omenjen kot član upravnega odbora za Vodnikovo slovstveno darilo. Objavljen je bil razpis za najboljšo povest, darilo zanjo pa bo podeljeno za »Vodnikov dan leta 1863.«²

Leta 1865 je med Novicami poročilo, da je Einspieler spisal »Politični katekizem v mičnih vprašanjih in odgovorih za prosto ljudstvo«, ki ga priporočajo tudi učiteljem. Ti naj bi brali sami, »da bi ne bilo toliko domačih ptujcev med njimi, in naj bi ga razširjali tudi med odraslo mladino, ker le iz te nam more pricveteti boljša prihodnost.«³

Nato v Učiteljskem tovarišu o Einspielerju ni podatkov do leta 1884. Tam v rubriki Raznoterosti piše, da bo v letu 1884 odgovorni urednik lista *Mir* spet Andrej

1 *Stimmen aus Innerösterreich. Učiteljski tovarš* (v nadaljevanju UT) 1861, str. 120.
2 Razpis prvega darila za Vodnikov dan leta 1863. UT 1862, str. 219–220.
3 *Novice*. UT 1865, str. 320.

Einspieler, ki mu voščijo »še dolgo zdravje in srečo.«⁴ Vendar je Einspieler ostal lastnik lista, odgovorni urednik pa je bil do leta 1887 Filip Haderlap.

Leta 1887 je objavljeno, da je Einspieler 21. avgusta pel slovesno zlato mašo v Svečah v Rožni dolini na Koroškem. Tu spomni tudi na to, da je leta 1852 ustanovil prvi slovenski šolski list Šolski prijatelj in mu vošči »še mnogaja leta.«⁵ Ob tej priložnosti je omenjena tudi brošura kaplana Andreja Kalana Einspieler – zlatomašnik, ki je izšla tega leta. V poročilu o brošuri, ki jo priporočajo vsem slovenskim učiteljem in okrajnim učiteljskim knjižnicam, še piše, da »ima namen, da se ž njo utrjuje, posebno mej Koroškimi Slovenci, verski in narodni živelj, ki je poosebljen v zlatomašniku Einspielerju.«⁶

Ob Einspielerjevi smrti 16. januarja 1888 je izšla kratka novica. V njej je zapisano, da Družba sv. Mohorja žaluje za njim kot svojim očetom in da se je z njim podrl najmočnejši steber mnogim dobrodelnim ustanovam in družbam. Za njim pa ne žalujejo le na Koroškem, ampak tudi vsi drugi Slovenci. Tudi slovensko učiteljstvo mu kliče ob grobu: »Slava in hvaležnost njegovim visokim zaslugam!«⁷

Pedagoški časopis Popotnik, list za šolo in dom, je izhajal od leta 1880. Do leta 1888 sta ga urejala učitelja Jakob Lopan in Miha Nerat. Objavil je poročilo o slovesnosti ob Einspielerjevi zlati maši leta 1887.⁸ Isto besedilo ob njegovi smrti kot Učiteljski tovariš je objavil tudi Popotnik v svoji tretji številki, ki je izšla 1. februarja 1888.

Slovenski učitelj, list za učitelje, odgojitelje in šolske prijatelje, je izhajal v Mariboru med letoma 1872 in 1877. Urejal ga je učitelj Ivan Lapajne. V prvem letniku je objavil, da je v koroškem deželnem zboru slovenski poslanec Einspieler zahteval slovenske učne pripomočke za slovenske šole »pa pravicoljubni (!) nemški poslanci niso nič privolili.«⁹

Literatura

Popotnik. List za šolo in dom, 1880–1888.

Slovenski učitelj. List za učitelje, odgojitelje in šolske prijatelje, 1872–1877.

Učiteljski tovariš. List za šolo in dom, 1861–1888.

4 Raznoterosti. UT 1884, str. 15.

5 Slovesno zlato mašo ... UT 1887, str. 272.

6 Einspieler – zlatomašnik. UT 1887, str. 329.

7 Iz Celovca. UT 1888, str. 46.

8 Slavnost zlatomašnika Einspielerja. Popotnik 1887, str. 207.

9 Razne novice in drobtine. Slovenski učitelj 1873, str. 38.